

Sygn. akt I C 1595/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 04 października 2022 r.

Sąd Okręgowy w Kaliszu w I Wydziale Cywilnym,

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Małgorzata Pilarczyk

Protokolant: p.o. stażysty Agnieszka Janiak

po rozpoznaniu w dniu 20 września 2022 roku w Kaliszu

na rozprawie

sprawy z powództwa A. R. i B. R.

przeciwko Bankowi (...) S.A. z siedzibą w G.

o zapłatę i ustalenie

1. zasądza od pozwanego Bank (...) S.A. z siedzibą w G. na rzecz powodów A. R. i B. R. łącznie kwotę 248.302,01 zł. (dwieście czterdzieści osiem tysięcy trzysta dwa złote 01/100) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 20 września 2022 roku do dnia zapłaty,
2. ustala, że umowa kredytu nr (...) zawarta 27 maja 2008 roku pomiędzy stronami A. R. i B. R. oraz Bank (...) S.A. z siedzibą w G. (poprzednio (...) Bank S.A. z siedziba w G.) jest nieważna,
3. oddala powództwo w pozostałej części,
4. zasądza od pozwanego na rzecz powodów A. R. i B. R. łącznie kwotę 11.834,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym 10.834,00 zł. tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

Sędzia Małgorzata Pilarczyk

Sygn. akt I C 1595/21

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 21 października 2021 r. powodowie A. R. i B. R. wnieśli o zasądzenie od pozwanego Banku (...) S.A. z siedzibą w G. na ich rzecz do majątku wspólnego kwoty 248.302,01 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 31 sierpnia 2021 r. do dnia zapłaty, z uwagi na nieważność umowy o kredyt hipoteczny nr (...) z dnia 23 maja 2008 r. Powodowie wnieśli także o ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c. nieważności umowy o kredyt hipoteczny nr (...) z dnia 23 maja 2008 r. oraz o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz do majątku wspólnego zwrotu kosztów procesu obejmujących koszty zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.

W żądaniu ewentualnym powodowie wnieśli o zasądzenie na ich rzecz kwoty 102.298,21 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 31 sierpnia 2021 r. do dnia zapłaty, ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c.

istnienia treści stosunku prawnego stron po wyeliminowaniu z umowy o kredyt hipoteczny nr (...) z dnia 23 maja 2008 r. niedozwolonych klauzul, w tym ustalenia harmonogramu dalszej spłaty kredytu i przeliczenia zobowiązania powodów po kursie z dnia wypłaty kredytu oraz o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz zwrotu kosztów procesu obejmujących koszty zastępstwa adwokackiego, według norm przepisanych wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu pozwu powodowie podnieśli, że zawarli z poprzednikiem prawnym pozwanego (...) Bank S.A. umowę kredytu hipotecznego. Zdaniem powodów umowa jest nieważna z powodu jej sprzeczności z ustawą tj. z art. 69 ustawy Prawo bankowe i 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. W ich ocenie umowa nie posiada wszystkich koniecznych elementów wymienionych w art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe, gdyż w umowie nie występuje tożsamość pomiędzy kwotą i walutą kredytu oraz kwotą środków pieniężnych oddanych do dyspozycji kredytobiorcy a kwotą jaką kredytobiorca jest zobowiązany zwrócić bankowi wraz z odsetkami. Według powodów umowa jest także nieważna z powodu występowania w jej treści klauzul abuzywnych zawartych w § 1 ust. 1, § 7 ust. 2 zd. 3, § 10 ust. 8 i § 17 umowy, gdyż po wyeliminowaniu z umowy ww. postanowień nie będzie możliwe ustalenie wysokości zobowiązania powodów.

W odpowiedzi na pozew z dnia 29 grudnia 2021 r. pozwany Bank (...) S.A. z siedzibą w G. wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie solidarnie od powodów na rzecz pozwanego zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych, wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia zasądzonego te odsetki do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu swojego stanowiska pozwany zaprzeczył, że umowa kredytu jest nieważna w całości lub w jakiegokolwiek części, pozostaje w sprzeczności z ustawą Prawo bankowe i nie zawiera wszystkich koniecznych elementów wskazanych w art. 69 ust. 1 Prawa bankowego. W ocenie pozwanego umowa nie jest sprzeczna z naturą stosunku prawnego i nie narusza zasady równowagi stron umowy. Umowa nie zawiera klauzul abuzywnych, a kursy walut nie są ustalane arbitralnie. Umowa może nadal wiązać strony po usunięciu z niej części postanowień dotyczących marży banku, na skutek czego kredyt będzie przeliczany po kursie średnim NBP. Pozwany wskazał, że powodowie nie mają interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powodowie – małżonkowie – A. R. i B. R. byli zainteresowani kredytem w kwocie 250.000,00 zł na spłatę innych zobowiązań finansowych. Powód był zainteresowany kredytem we frankach szwajcarskich z uwagi na niskie oprocentowanie i zapewnienia pracownika banku o stabilności waluty. Powodom nie przedstawiono oferty kredytu złotowego ani symulacji obrazujących wpływ wzrostu kursu (...) na wysokość salda kredytu i poszczególnych rat.

Powodowie w dniu 25 kwietnia 2008 r. złożyli wniosek o udzielenie kredytu w kwocie 254.160,15 zł, indeksowanego kursem (...). Powodowie swoimi podpisami potwierdzili otrzymanie zawiadomienia o prawie odstąpienia od umowy w terminie 10 dni od dnia podpisania umowy wraz ze wzorem oświadczenia o odstąpieniu. Powodowie podpisali także oświadczenia, że została im przedstawiona oferta kredytu hipotecznego nieindeksowanego kursem waluty obcej tj. w złotych polskich, oraz że wybór przez nich kredytu indeksowanego kursem waluty obcej nastąpił po uprzednim poinformowaniu ich o ryzykach związanych z zaciągnięciem kredytu w walucie obcej oraz o ryzyku zmiennej stopy procentowej. Powodowie zapoznali się z treścią umowy przed jej podpisaniem, lecz nie rozumieli wszystkich jej zapisów. Nie negocjowali z pracownikiem banku postanowień umowy, lecz podpisali gotowy dokument umowy kredytu. Nie wyjaśniono im mechanizmu indeksacji.

(dowód: wniosek kredytowy z dnia 25.04.2008 r. k. 124-126; zawiadomienie dotyczące prawa odstąpienia od umowy k. 137; oświadczenia kredytobiorców k. 134-135; zeznania powoda 00:01:45-00:43:10 – płyta k. 397, 00:21:32-00:31:36 – płyta k. 403; zeznania powódki 00:43:10-00:48:11 – płyta k. 397, 00:21:32-00:31:36 – płyta k. 403)

Powodowie w dniu 27 maja 2008 r. jako konsumenci zawarli z (...) Bank S.A. z siedzibą w G. umowę kredytu nr (...) z dnia 23 maja 2008 r.

W myśl § 1 ust. 1 umowy (...) Bank S.A. zobowiązał się postawić do dyspozycji kredytobiorców kredyt w wysokości 242.442,84 zł, indeksowany kursem (...), na refinansowanie części poniesionych kosztów remontu (3.160,15 zł), cele konsumpcyjne (39.000 zł), spłatę kredytu gotówkowego w (...) Bank (...) S.A., spłatę kredytu hipotecznego i gotówkowego w G. M. Bank, pokrycie kosztów z tytułu: opłaty sądowej należnej za wpis hipoteki (200,00 zł), ubezpieczenia od ryzyka utraty pracy (5.183,42 zł), ubezpieczenia na życie na wypadek trwałej i całkowitej niezdolności do pracy (1.649,27 zł) oraz opłaty za wycenę nieruchomości (250,00 zł). Natomiast kredytobiorcy zobowiązali się do wykorzystania kredytu zgodnie z postanowieniami umowy, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami, w terminach oznaczonych w umowie oraz zapłaty bankowi prowizji opłat i innych należności wynikających z umowy.

W § 1 ust. umowy zawarto także zapis, że w dniu wypłaty saldo jest wyrażane w walucie, do której indeksowany jest kredyt według kursu kupna waluty, do której indeksowany jest kredyt, podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A., opisanej szczegółowo w § 17, następnie saldo walutowe przeliczane jest dziennie na złote polskie według kursu sprzedaży waluty, do której indeksowany jest kredyt, podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A., opisanej szczegółowo w § 17.

W myśl § 17 ust. 1 umowy do rozliczania transakcji wypłat i spłat kredytów stosowane są odpowiednio kursy kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A. walut zawartych w ofercie banku obowiązujące w dniu dokonania transakcji. Kursy kupna określa się jako średnie kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP minus marża kupna (ust. 2). Kursy sprzedaży określa się jako średnie kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP plus marża sprzedaży (ust. 3). Do wyliczenia kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) S.A. stosuje się kursy złotego do danych walut, ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP w danym dniu roboczym skorygowane o marże kupna/sprzedaży (...) Banku S.A. (ust. 4). Obowiązujące w danym dniu roboczym kursy kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A. walut zawartych w ofercie banku określone są przez bank po godz. 15.00 poprzedniego dnia roboczego i wywieszane w siedzibie banku oraz publikowane na stronie internetowej banku (ust. 5).

Zgodnie z § 1 ust. 5 umowy spłata kredytu wraz z odsetkami nastąpić miała w 348 równych miesięcznych ratach kapitałowo-odsetkowych na zasadach określonych w § 10 umowy.

W myśl § 3 ust. 2 i § 12 umowy zabezpieczeniem kredytu jest hipoteka kaucyjna w złotych polskich do kwoty stanowiącej 170% kwoty kredytu na nieruchomości położonej w K. przy ul. (...) (KW nr (...)) dla zabezpieczenia spłaty kapitału kredytu, odsetek, opłat, prowizji i innych należności mogących powstać w wykonaniu umowy, w szczególności różnic kursowych. Zabezpieczeniem są także: cesja na rzecz banku wierzytelności z tytułu umowy ubezpieczenia nieruchomości od ognia i innych zdarzeń losowych, ubezpieczenie od ryzyka utraty pracy oraz ubezpieczenie na życie oraz na wypadek trwałej i całkowitej niezdolności do pracy.

W świetle § 7 ust. 1 umowy, wypłata kredytu miała być dokonana jednorazowo, z tym że ostateczny termin wypłaty kredytu nie mógł być dłuższy niż 5 dni roboczych po spełnieniu warunków umowy i otrzymaniu przez Bank wniosku o wypłatę. Zgodnie z § 7 ust. 2 wypłata następuje na wskazane przez kredytobiorcę rachunki bankowe. Każdorazowo wypłacona kwota złotych polskich zostanie przeliczona na walutę, do której indeksowany jest kredyt, według kursu kupna (...) (waluty kredytu) podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A., obowiązującego w dniu dokonania wypłaty przez Bank.

Według § 10 ust. 1 umowy spłata kredytu wraz z odsetkami, dokonywana będzie nie później niż w tym samym dniu kalendarzowym każdego miesiąca, w którym nastąpiła wypłata kredytu.

Zgodnie z § 10 ust. 8 umowy rozliczenie każdej wpłaty dokonanej przez kredytobiorcę, będzie następować z datą wpływu środków do banku, według kursu sprzedaży waluty, do której indeksowany jest kredyt, podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A., obowiązującego w dniu wpływu środków do banku. W ust. 14 tego paragrafu dopuszczono możliwość zmiany waluty, do której indeksowany jest kredyt.

Na podstawie § 8 ust. 1 umowy bank był uprawniony do pobierania odsetek od kredytu w walucie kredytu według zmiennej stopy procentowej. Zmienna stopa procentowa ulega zmianie w tym samym dniu kalendarzowym, w jakim nastąpiła wypłata kredytu, najbliższego miesiąca następującego po ostatniej zmianie indeksu L3. Zgodnie z § 2 ust. 1 umowy oprocentowanie kredytu na dzień sporządzenia umowy wynosiło 6,10 % w skali roku i stanowiło sumę stałej w okresie kredytowania marży w wysokości 2,08 % oraz aktualnej stawki oprocentowania LIBOR 3M.

Zgodnie z § 11 ust. 3 umowy kredytobiorca oświadczał, że postanowienia umowy zostały z nim indywidualnie uzgodnione.

Natomiast w 11 ust. 6 umowy zawarto oświadczenia, z których wynika, że kredytobiorcy znane jest ryzyko występujące przy kredytach indeksowanych kursem waluty obcej, wynikające ze zmiany kursu waluty obcej, do której jest indeksowany kredyt, w stosunku do złotych polskich, oraz, że został poinformowany, że w przypadku wzrostu kursu waluty indeksacji kredytu w stosunku do złotych, nastąpi odpowiedni wzrost jego zadłużenia w złotych polskich wobec banku z tytułu zaciągniętego kredytu oraz wzrost wysokości raty kredytu wyrażonej w złotych polskich, co może spowodować, że ustanowione prawne zabezpieczenie stanie się niewystarczające, a zdolność kredytobiorcy do obsługi zadłużenia ulegnie pogorszeniu.

Strony w dniu 27 maja 2008 r. podpisali umowę wraz z oświadczeniem o dostarczeniu im przez bank wzorców umownych. Zgodnie z godzinową adnotacją umieszczoną na umowie i w oświadczeniu, powodowie w dniu 27 maja 2008 r. o godz. 10.10 otrzymali wzorzec umowy i zostali poinformowani przez przedstawiciela banku o konieczności zapoznania się z nim, a o godz. 10.40 podpisali umowę.

(dowód: umowa nr (...) k. 18-23, oświadczenie o dostarczenie wzorców umownych k. 139)

Na podstawie wniosków o wypłatę, kredytobiorcom wypłacono całą kwotę kredytu w dniu 28 maja 2008 r. Wysokość wypłat wynosiła kolejno 37.000,01 zł, 42.160,16 zł i 154.596,88 zł. Kwoty te zostały przeliczone na (...) po kursie banku wynoszącym 1 CHF= 2,0692 zł. Saldo kredytu w dniu wypłaty kredytu zostało ustalone na kwotę 116.489,35 CHF.

Od dnia 28 maja 2008 r. do dnia 01 kwietnia 2021 r. powodowie spłacili pozwanemu i jego poprzednikowi prawnemu kwotę 231.561,92 zł.. Powodowie cały czas spłacają kredyt a do dnia 29 października 2021 r. spłacili łącznie żądaną pozwem kwotę co najmniej 248.302,01 zł.

(dowód: wnioski o wypłatę kredytu k. 141, 142, 143, 144; zestawienie za okres: 28.05.2008 r.-06.04.2021 r. k. 148-151; historia rachunku k. 153-244; zaświadczenie z dnia 07.04.2021 r. wraz z zestawieniem k. 31-33; zaświadczenie z dnia 07.04.2021 r. wraz z zestawieniami k. 24-29, zeznania powoda 00:01:45-00:43:10 – płyta k. 397, 00:21:32-00:31:36 – płyta k. 403; zeznania powódki 00:43:10-00:48:11 – płyta k. 397, 00:21:32-00:31:36 – płyta k. 403)

W okresie przed oraz po zawarciu umowy kredytu, dochodziło do zmian kursu (...) w relacji do PLN. Powodowie mieli wypłacony kredyt po kursie wynoszącym 1 CHF= 2,0692 zł. Obecnie frank szwajcarski osiąga historyczny poziom i trzeba za niego zapłacić około 5 zł.

(dowód: zestawienie za okres: 28.05.2008 r.-06.04.2021 r. k. 148-151; historia rachunku k. 153-244; tabele kursów walut k. 246-248)

Powód z zawodu jest technologiem piekarstwa, a powódka jest sprzedawcą. Powodowie w kredytowanej nieruchomości nigdy nie prowadzili działalności gospodarczej i wykorzystywali ją jedynie we własnych celach mieszkaniowych.

(dowód: zeznania powoda 00:01:45-00:43:10 – płyta k. 397, 00:21:32-00:31:36 – płyta k. 403; zeznania powódki 00:43:10-00:48:11 – płyta k. 397, 00:21:32-00:31:36 – płyta k. 403)

(...) Bank S.A. z siedzibą w G. jest poprzednikiem prawnym Banku (...) S.A. z siedzibą w G..

(dowód: wydruk z KRS k. 105-122)

Powodowie pismem z dnia 12 lipca 2021 r., nadanym w dniu 19 sierpnia 2021 r., wezwali pozwanego do zapłaty kwoty 237.141,95 zł wraz z odsetkami, z uwagi na nieważność umowy kredytu.

W pismach z dnia 6 i 14 września 2021 r. pozwany odmówił powodom wypłaty jakiegokolwiek świadczenia, twierdząc, że umowa jest ważna i wykonywana przez bank zgodnie z jej warunkami.

(dowód: wezwanie do zapłaty wraz z załącznikami, potwierdzeniem nadania i wydrukiem śledzenia przesyłki k. 33-38; pismo pozwanego z dnia 14.09.2021 r. k. 39-43; pismo pozwanego z dnia 06.09.2021 r. k. 44-46)

Sąd dokonał następującej oceny dowodów:

Sąd w całości dał wiarę wskazanym powyżej dokumentom, bowiem żadna ze stron nie kwestionowała ich autentyczności, a Sąd nie miał podstaw do kwestionowania ich wiarygodności, bądź zawartej w nich treści, z urzędu. Należy nadmienić, iż strony kwestionowały wyłącznie skutki prawne wynikające z przedłożonej do kart sprawy umowy kredytowej zawartej między stronami.

Sąd pominął dowód z pozostałych dokumentów złożonych przez strony, jako nie mających znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Zgodnie z przepisem art. 227 k.p.c. przedmiotem postępowania dowodowego są jedynie fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu. Natomiast przedłożone przez strony opinie prawne bądź stanowiska UOKiK i Rzecznika (...) zostały uznane na część stanowiska tej strony, która je przedłożyła lub o nie wystąpiła.

Przy ustalaniu stanu faktycznego Sąd oparł się na zeznaniach powodów przesłuchanych w charakterze strony, którzy zrelacjonowali przebieg zdarzeń związanych z zawarciem umowy kredytu. Sąd uznał zeznania powodów za wiarygodne w całości. Z przesłuchania powodów wynika, że nie negocjowali oni z pracownikiem banku zapisów umowy oraz że zostali zapewnieni o stabilności kursu waluty.

Odnośnie wysokości spłaconych przez powodów rat kapitałowo – odsetkowych Sąd oparł się na zestawieniach dokonanych wpłat wystawionych przez pozwanego oraz niekwestionowanych przez pozwanego zeznaniach powodów co do faktu nieprzerwanego spłacania przez nich kredytu, co pozwoliło na weryfikację wysokości żądania powodów w zakresie zwrotu świadczeń zapłaconych pozwanemu.

Sąd przy ustalaniu stanu faktycznego nie oparł się na zeznaniach świadka P. M., gdyż nie pamiętał on jakich informacji udzielał klientom.

Sąd na podstawie art. 235² § 1 pkt 2 i 5 k.p.c. pominął dowody z opinii biegłych z zakresu bankowości, rachunkowości i finansów, gdyż w ocenie Sądu materiał dowodowy zgromadzony w sprawie był wystarczający do wydania orzeczenia. Zgodnie z wnioskami, biegli mieli m.in. dokonać wyliczeń wysokości rat należnych pozwanemu w przypadku uznania, że umowa po wyeliminowaniu z niej klauzul abuzywnych może dalej funkcjonować w obrocie prawnym, zważywszy jednak na treść rozstrzygnięcia, przedmiotowe dowody byłyby całkowicie nieprzydatne i spowodowałyby jedynie przedłużenie postępowania.

Sąd zważył:

Powodowie domagali się, obok roszczenia o zapłatę, ustalenia nieważności umowy o kredyt hipoteczny nr (...) z dnia 23 maja 2008 r.

Warunkiem koniecznym powództwa o ustalenie jest interes prawny, rozumiany jako potrzeba ochrony sfery prawnej powoda, którą może uzyskać przez samo ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa.

Powodowie mają interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie w rozumieniu art. 189 k.p.c., gdyż wyrok w sprawie o zapłatę nie zakończyłby definitywnie sporu, gdyż nie dotyczyłby świadczeń jeszcze niespełnionych, a więc wciąż istniałby stan niepewności co do stosunku prawnego łączącego strony i obowiązku stosowania się do postanowień umowy. W wydaniu wyroku ustalającego interes prawny ma również pozwany, gdyż orzeczenie takie otwiera mu drogę sądową do dochodzenia od powodów roszczeń powstałych w związku z zaskarżoną umową.

W dalszej kolejności Sąd dokonał oceny ważności spornej umowy.

W świetle art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dniu zawarcia umowy kredytowej) przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Umowa kredytu powinna zostać zawarta na piśmie i określać w szczególności: strony umowy, kwotę i walutę kredytu, cel, na który został udzielony, zasady i terminy spłaty kredytu, wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany, sposób zabezpieczenia spłaty kredytu, zakres uprawnień banku związanych z kontrolą wykorzystania i spłaty kredytu, terminy i sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych, wysokość prowizji, jeżeli umowa ją przewiduje, warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy.

Mimo że ustawa Prawo bankowe w chwili zawarcia spornej umowy literalnie nie przewidywała możliwości udzielania kredytów indeksowanych, nie budzi wątpliwości dopuszczalność konstruowania w tym czasie zarówno umów kredytu indeksowanego (waloryzowanego) do waluty obcej, w których wysokość kwoty kredytu wyrażonej w złotych jest określana (indeksowana) według kursu danej waluty obcej w dniu wypłaty, jak i umów kredytu denominowanego w walucie obcej, w których wartość kwoty kredytu jest wyrażona w walucie obcej, ale jest uruchamiana w złotych po przyjętym kursie przeliczeniowym.

Umowa kredytu indeksowanego walutą mieści się zatem w konstrukcji ogólnej umowy kredytu bankowego i stanowi jej możliwy wariant. Ustawa z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 165, poz. 984), czyli tzw. ustawa antyspreadowa, potwierdziła tylko to, co wcześniej wynikało już z zasady autonomii woli stron (art. 353¹ k.c.), a mianowicie, że przed wejściem w życie tej ustawy dopuszczalne było zawieranie umów o kredyt denominowany, jak i indeksowany (por: wyrok Sądu Najwyższego z 30 października 2020 r., II CSK 805/18).

W dalszej kolejności Sąd dokonał oceny postanowień umowy pod kątem ich zgodności z prawem, w szczególności zawartych w § 1 ust. 1, § 7 ust. 2, § 10 ust. 8, § 17 umowy, których abuzywność zarzucają powodowie.

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

W myśl art. 385¹ § 2 k.c., jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 tego artykułu nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. Stosownie do treści art. 385¹ § 3 k.c., niezgodnione indywidualnie są

natomiast te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Zgodnie zaś z art. 385¹ § 4 k.c., ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje. Podkreślić należy, że art. 385¹ k.c. stanowi implementację art. 3 dyrektywy Rady Wspólnot Europejskich 93/13/EWG z dnia 05 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L Nr 95, s. 29 ze zm.), który stanowi, że warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy, praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.

Z powyższego wynika, że aby określone postanowienie umowy mogło zostać uznane za niedozwolone, muszą zostać spełnione łącznie cztery warunki:

- 1) umowa musi być zawarta z konsumentem,
- 2) postanowienie umowy nie zostało uzgodnione indywidualnie,
- 3) postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy,
- 4) postanowienie nie dotyczy głównych świadczeń stron lub zostało sformułowane w sposób niejednoznaczny.

Zgodnie z art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Dla kwalifikacji osoby fizycznej jako konsumenta nie jest konieczne, aby w ogóle nie prowadziła ona działalności gospodarczej, istotne jest, aby dokonywana przez nią konkretna czynność prawna nie dotyczyła bezpośrednio jej działalności gospodarczej. Cel, jakim zasadniczo powinien się kierować konsument to zaspokajanie potrzeb własnych, osobistych, prywatnych, także jego rodziny, domowników, zapewnienie funkcjonowania gospodarstwa domowego.

Zawarcie umowy przez powodów, oceniane na dzień podpisania umowy, nie nastąpiło w celu związanym działalnością gospodarczą, a celem zaspokojenia własnych potrzeb mieszkaniowych, a zatem powodowie zawarli umowę jako konsumenci w rozumieniu powyższego przepisu ustawy.

Brak jest podstaw do uznania, aby sporna umowa była negocjowana indywidualnie z powodami. Była ona zawierana na podstawie wzorca umownego przygotowywanego przez profesjonalistę - poprzednika prawnego pozwanego Banku. Mechanizm indeksacji zawarty w zakwestionowanych przez powodów postanowieniach z § 1 ust. 1, § 7 ust. 2, § 10 ust. 8 oraz § 17 umowy nie był przedmiotem negocjacji. Pozwany nie udowodnił, aby przedmiotowe klauzule były wspólnie ustalane przez strony umowy i aby powodowie mieli „rzeczywisty wpływ” na ustalenie ich treści. Złożenie wniosku o zawarcie umowy kredytu indeksowanego do (...) nie może stanowić podstawy do uznania, że każde postanowienie umowy dotyczące mechanizmu indeksacji jest uzgodnione indywidualnie. Wskazanie przez powodów we wniosku kredytowym, że wnoszą o udzielenie kredytu w PLN, indeksowanego kursem (...) potwierdza, że czynność podpisania umowy miała charakter adhezyjny i polegała na podpisaniu przygotowanego przez przedstawicieli poprzednika prawnego pozwanego stałego formularza wniosku kredytowego oraz formularza umowy. Nawet przy założeniu, że kredytobiorcy mogli ewentualnie zdecydować, czy zaciągnąć kredyt w walucie polskiej, czy też kredyt indeksowany do waluty obcej, przeliczany z waluty polskiej na walutę obcą, nie oznacza, iż umowa, którą zawarli, była indywidualnie negocjowana, skoro treść samej umowy a w szczególności klauzule tworzące mechanizm indeksacji były przygotowane przez poprzednika prawnego pozwanego. O negocjowaniu umowy nie świadczy także klauzula zawarta w § 11 ust. 3 umowy.

Klauzula indeksacyjna odnosi się do zwrotu sumy zaciągniętego zobowiązania i określając wysokość poszczególnych rat, wpływa na wysokość świadczenia kredytobiorców. O wielkości kredytu i rat w przedmiotowej umowie decydowało

w istocie przeliczenie w pierwszej kolejności z waluty PLN na (...) (moment udostępnienia kredytu), a następnie przeliczanie rat kredytu określonych w (...) na PLN (moment spłaty każdej raty).

Klauzula indeksacyjna wpływa zatem na ustalenie wysokości świadczenia kredytobiorcy do spłaty, a zatem uznać należy, że zastrzeżone w umowie kredytu indeksowanego do waluty obcej klauzule, kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy.

Zgodnie z art. 4 ust. 2 Dyrektywy Rady 93/13/EWG „ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług”, o ile jednak "warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem" (art. 5 Dyrektywy Rady 93/13/EWG). Podobnie wykładnia językowa i funkcjonalna art. 385¹ § 1 k.c. zd.2 nie budzi wątpliwości, że wprawdzie postanowienia określające główne świadczenia stron wyłączone są co do zasady spod kontroli abuzywności, o ile jednak zostały one sformułowane w sposób jednoznaczny.

W spornej umowie główne świadczenie stron nie spełniało kryteriów sformułowania go w sposób jednoznaczny, językiem prostym i zrozumiałym. W wypadku umów kredytowych instytucje finansowe muszą zapewnić kredytobiorcom informacje wystarczające do podjęcia przez nich świadomych i rozważnych decyzji. Wymóg określenia głównego przedmiotu umowy językiem prostym i zrozumiałym odnosi się zarówno do wysokości zaciąganego zobowiązania, jak i wysokości spłacanego zobowiązania. Kredytobiorca w momencie zawarcia umowy winien znać wysokość zaciąganego kredytu, a ponadto z treści umowy powinny wynikać wyrażone w prostym i zrozumiałym języku kryteria pozwalające na określenie przez konsumenta wysokości poszczególnych rat przewidzianych do spłaty w określonych terminach. W orzecznictwie (...) zwrócono uwagę (zob. wyrok z dnia 20 września 2017 r., C-186/16, R. P. A. i in.v. B. R., (...) 2017, Nr 9, poz. I-703), że art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że wymóg wyrażenia warunku umownego prostym i zrozumiałym językiem oznacza, że w wypadku umów kredytowych instytucje finansowe muszą zapewnić kredytobiorcom informacje wystarczające do podjęcia przez nich świadomych i rozważnych decyzji, przy czym „ochrona przewidziana w dyrektywie 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich przysługuje każdemu konsumentowi, a nie tylko temu, którego można uznać za „właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i rozsądnego przeciętnego konsumenta" (zob. postanowienie (...) z 10 czerwca 2021 r., C-198/20, LEX nr 3185889).

Wymóg przejrzystości warunków umowy przewidujących, że waluta obca jest walutą rozliczeniową i walutą spłaty oraz powodujących skutek w postaci ponoszenia ryzyka kursowego przez kredytobiorcę, jest spełniony, jeśli przedsiębiorca dostarczył konsumentowi wystarczających i dokładnych informacji pozwalających na to, aby konsument był w stanie zrozumieć konkretne działanie przedmiotowego mechanizmu finansowego i oszacować w ten sposób, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, konsekwencje ekonomiczne - potencjalnie istotne - takich warunków dla swoich zobowiązań finansowych w całym okresie obowiązywania tej umowy. Nie jest wystarczające odebranie od kredytobiorców oświadczenia o standardowej treści, że zostali poinformowani o ponoszeniu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty oraz przyjęli do wiadomości i akceptują to ryzyko. Wprowadzenie do umowy kredytowej zawieranej na wiele lat mechanizmu działania ryzyka kursowego, wymagało szczególnej staranności Banku w zakresie wyraźnego wskazania zagrożeń wiążących się z oferowanym kredytem, tak by konsument miał pełne rozeznanie konsekwencji ekonomicznych zawieranej umowy. Obowiązek informacyjny w zakresie ryzyka kursowego powinien zostać wykonany, w sposób jednoznacznie i zrozumiale unaoczniający konsumentowi, który z reguły posiada elementarną znajomość rynku finansowego, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne, a efektem może być obowiązek zwrotu kwoty wielokrotnie wyższej od pożyczonej, mimo dokonywania regularnych spłat (por. wyrok SN z 27.11.2019 r., II CSK 483/18, LEX nr 2744159).

Kredytobiorca musi zostać jasno poinformowany, iż podpisując umowę kredytu indeksowanego do obcej waluty, ponosi pewne ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w wypadku dewaluacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie. Ponadto przedsiębiorca musi przedstawić możliwe zmiany kursów wymiany walut i ryzyko związane z zawarciem takiej umowy. Powodowie mieli

przekazywane informacje na temat korzyści związanych z kredytem indeksowanym do (...), a nie zostali właściwie poinformowani o ryzyku. Podpisane przez nich oświadczenia, w których potwierdzili, że zostali poinformowani o ryzykach związanych z zaciągnięciem kredytu hipotecznego w walucie obcej jest ogólnikowe i nie tłumaczy precyzyjnie, o jakich ryzykach powodowie zostali pouczeni i jak była treść tych pouczeń. Oświadczenia miały charakter blankietowy, gdyż z ich treści nie wynika w żaden sposób, czy i jakie konkretnie informacje dotyczące warunków udzielania kredytu indeksowanego do waluty obcej zostały udzielone przed zawarciem umowy, co czyni takie oświadczenia nieskutecznymi.

Analizowane postanowienia umowne nie określały precyzyjnie rzeczywistej wysokości udzielonego kredytu po przeliczeniu z waluty obcej, a także świadczeń kredytobiorcy, w sposób możliwy do ustalenia w oparciu o czynniki obiektywne, niezależne od kredytodawcy. Brak przejrzystości i jednoznaczności przejawiał się także w tym, że powodowie na podstawie wskazanych powyżej zapisów umowy nie byli w stanie oszacować kwoty, którą będą mieli obowiązek w przyszłości świadczyć, a zasady przewalutowania określał jednostronnie Bank.

Z § 1 ust. 1 umowy wynika, że kwota kredytu wyrażona w złotych polskich miała być indeksowana kursem (...), na warunkach określonych w umowie. W § 7 ust. 2 ustalono, że każdorazowo wypłacona kwota złotych polskich zostanie przeliczona na walutę, do której indeksowany jest kredyt według kursu kupna waluty kredytu podanego w Tabeli kursów kupna/ sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A., obowiązującego w dniu dokonania wypłaty przez Bank.

Na podstawie powyższych zapisów umowy, w momencie jej podpisania przeciętny, rozsądny konsument nie był w stanie stwierdzić jak zostanie wyznaczony kurs (...), będący podstawą przeliczenia wypłaconej kwoty.

Powyższego wniosku nie zmieniała treść § 17 umowy, gdyż pomimo że zawarto w nim odwołanie do kursu średniego NBP, to kursu bankowego nie można było ustalić w sposób obiektywny i precyzyjny z uwagi na marżę, której zasady wyznaczania nie zostały określone w umowie.

Powodowie w momencie zawierania umowy kredytu nie byli w stanie określić jego rzeczywistej kwoty – znali jedynie kwotę wyrażoną w walucie polskiej, określoną w umowie. Dopiero w momencie wypłaty kredytu powodowie uzyskali informację o jego rzeczywistej wysokości. Podobnie wyglądała kwestia wysokości rat kapitałowo – odsetkowych, albowiem powodowie dopiero w momencie pobrania przez Bank określonych kwot z tytułu poszczególnych rat kredytu z oznaczonego rachunku bankowego poznawali wysokość poszczególnych rat kredytu.

Treść klauzuli umowy kredytu zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem ustalającej cenę zakupu i sprzedaży waluty obcej, do której kredyt jest indeksowany, powinna, na podstawie jasnych i zrozumiałych kryteriów, umożliwić właściwie poinformowanemu oraz dostatecznie uważnemu i racjonalnemu konsumentowi zrozumienie sposobu ustalania kursu wymiany waluty obcej stosowanego w celu obliczenia kwoty rat kredytu, w taki sposób, aby konsument miał możliwość w każdej chwili samodzielnie ustalić kurs wymiany stosowany przez przedsiębiorcę.

Nie sposób uznać, aby § 17 umowy pozwalał na zrozumienie sposobu ustalania kursu wymiany waluty obcej stosowanego w celu obliczenia kwoty rat kredytu w taki sposób, aby konsument miał możliwość w każdej chwili samodzielnie ustalić kurs wymiany stosowany przez pozwany bank.

Reasumując, z powołanych wyżej postanowień z § 1 ust.1, § 7 ust. 2, § 10 ust. 8 oraz § 17 umowy wynika, że w chwili zawarcia umowy przeciętny i rozsądny konsument nie był w stanie stwierdzić, jak zostanie wyznaczony kurs (...) będący podstawą przeliczenia wypłaconej kwoty kredytu oraz dokonanych wpłat na poczet spłat poszczególnych rat. Za utrwalone w judykaturze należy przy tym uznać stanowisko, że „odwołanie do kursów walut zawartych w Tabeli kursów obowiązującej w Banku oznacza naruszenie równorzędności stron umowy przez nierównomierne rozłożenie uprawnień i obowiązków między partnerami stosunku obligacyjnego”. (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, LEX nr 2744159 i tam powołane orzecznictwo).

Odwołanie się do Tabel kursowych banku, określających sposób wyznaczenia kursu waluty przy zastosowaniu bliżej niesprecyzowanej co do wysokości marży banku (spread walutowy), powodowało, że na podstawie zapisów umowy powodowie nie byli w sposób racjonalnie uzasadniony określić wysokości własnego zobowiązania, a tym samym ocenić skutków ekonomicznych wynikających z zawartej umowy kredytowej, a także ryzyka związanego z podpisaniem umowy.

Przedmiotowa umowa w tym zakresie nie była jednoznacznie określona w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., pozostając w sprzeczności z wymogiem prostoty i jasności zapisów umownych, które winny umożliwiać kredytobiorcy zrozumienie w pełni zapisów umowy i oszacowanie jej konsekwencji finansowych. Powodom nie zostało szczegółowo wyjaśnione na czym polega ryzyko walutowe i kursowe oraz jak może ono wpływać na wysokość zobowiązania. Podpisane przez powodów oświadczenia, a także § 11 ust. 6 umowy nie tworzą domniemania, że powodowie mogli w sposób racjonalny i rozsądny określić wysokość własnego zobowiązania, a tym samym ocenić skutki ekonomiczne wynikające z zawartej umowy, w tym ryzyka z nią związanego. Oświadczenia te nie konwalidują braku określenia głównego przedmiotu umowy w sposób jasny i zrozumiały dla konsumenta. Jeśliby Bank przedstawił powodom symulację wysokości rat i salda kredytu przy założeniu wzrostu kursu (...) o przynajmniej kilkadziesiąt procent, przy jednoczesnej wyraźnej informacji, że taka możliwość również istnieje, trudno uznać, aby rozsądnie oceniający sytuację konsument wyraził zgodę na zaciągnięcie takiego zobowiązania. O ile rzeczywiście zostało należycie wyjaśnione znaczenie zmiany kursu waluty i ponoszonego ryzyka, to racjonalny kredytobiorca nie decydowałby się na kredyt powiązany z kursem waluty obcej w sposób wadliwy, w perspektywie jego spłacania przez kilkadziesiąt lat, chyba że z okoliczności sprawy wyraźnie wynikało co innego – a takich okoliczności w niniejszej sprawie nie wykazano. Gdyby kredytujący bank zamierzał wystarczająco poinformować kredytobiorcę, będącego osobą fizyczną, konsumentem, o niebezpieczeństwach wynikających z kredytu powiązanego z kursem waluty obcej, to nie proponowałby w ogóle zawierania takich umów kredytowych, zdając sobie sprawę - jako profesjonalista - że umowa taka może zostać łatwo oceniona jako nieuczciwa (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020/7-8/64, także uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, LEX nr 2744159).

Do uznania postanowień umownych za niedozwolone niezbędne jest także, aby kształtowały one prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. W rzeczywistości wiąże się to ściśle z oceną przejrzystości i transparentności klauzul indeksacyjnych zawartych w umowie.

Postanowienie umowne jest sprzeczne z dobrymi obyczajami po myśli art. 385¹ § 1 k.c., jeżeli kontrahent konsumenta, traktujący go w sposób sprawiedliwy, słuszny i uwzględniający jego prawnie uzasadnione roszczenia, nie mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby takie postanowienie w drodze negocjacji indywidualnych. Rażące naruszenie interesów konsumenta oznacza natomiast nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków wynikających z umowy na jego niekorzyść, skutkującą niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelnym traktowaniem (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020/7-8/64).

Sam mechanizm indeksacji nie musi stanowić instrumentu kształtującego obowiązki kredytobiorcy sprzecznie z dobrymi obyczajami, ani też naruszać w sposób rażący interesów powodów, przy założeniu jednak, że zasady tego mechanizmu są precyzyjnie i jasno określone w oparciu o jednoznacznie i obiektywne kryteria. W niniejszej sprawie zasady mechanizmu indeksacji nie zostały określone precyzyjnie i jasno w umowie, a nadto nie zawarto w niej żadnych informacji o sposobie ustalania marży przez bank.

Naruszenie interesów konsumenta wynikające z niedozwolonego postanowienia musi być rażące, a więc szczególnie doniosłe. Istotą dobrego obyczaju jest poszanowanie praw kontrahenta, polegające na formułowaniu zapisów umowy w sposób jednoznaczny, zrozumiały dla niego, niewykorzystywanie jego słabszej pozycji kontraktowej i niewprowadzanie do umowy klauzul, które godzą w równowagę kontraktową stron. To jednocześnie postępowanie rozumiane jako nieuczciwe, nierzetelne. Rażące naruszenie interesów konsumenta oznacza nieusprawiedliwioną

dysproporcję – na niekorzyść konsumenta – praw i obowiązków wynikających z umowy. Tego rodzaju naruszenie interesów konsumenta oznacza niekorzystne ukształtowanie jego sytuacji ekonomicznej oraz nierzetelne traktowanie.

Jak już to wcześniej wyjaśniano, z uwagi na odwołania do marży Banku nie sposób uznać, aby z umowy wynikało, w jaki sposób Bank ustalać będzie kursy waluty (...). Sytuacja, w której bank w sposób jednostronny i nieograniczony określa wysokość kursów kupna i sprzedaży walut, na podstawie których jest następnie ustalana wysokość wypłaconego kredytu i świadczenia konsumenta (raty), godzi w równowagę kontraktową stron wprowadzając daleko idącą dysproporcję praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta.

Klauzuli indeksacyjnej dotyczącej marży Banku (§ 17 umowy) nie można zakwalifikować jako zobowiązania umownego odrębnego od innych postanowień umownych. Wyeliminowanie elementu dotyczącego marży spowodowałoby bowiem, że kurs kupna i sprzedaży waluty (...) rozumiany byłby wyłącznie jako „średni kurs złotego do danej waluty ogłoszony w tabeli kursów NBP”, co zupełnie zmieniałoby sens § 17 umowy, a mechanizm indeksacyjny należy rozumieć kompleksowo, zaś eliminacja mechanizmu indeksacyjnego obejmuje wszystkie postanowienia umowy, które się na nią składają, albowiem mogą one funkcjonować tylko łącznie. (por: uzasadnienie do wyroku SA w Gdańsku z 4.02.2022 r., V ACa 340/21 wyrok SA w Gdańsku z 6.12.2021 r. V A Ca 573/21).

Sposób korygowania kursów o marżę banku nie pełni żadnej samodzielnej roli. Nie sposób znaleźć ani jednej sytuacji, w której zastosowanie znalazłoby postanowienie o marży bez jednoczesnego zastosowania postanowienia o indeksacji. Innymi słowy, postanowienia o marży stanowią element składowy mechanizmu indeksacji a zatem ich eliminacja sprowadzałaby się do zmiany treści postanowienia dotyczącego indeksacji. Dlatego też „wykreślenie” z umowy odniesienia do marży banku nie może zostać uznane za dopuszczalne sanowanie umowy w świetle dyrektywy 93/13.

Niezależnie od tego, samo usunięcie z umowy marży nie spowodowałoby przywrócenia równowagi kontraktowej, gdyż nie rozwiązywałoby to problemu wyłącznego obciążenia powodów ryzykiem walutowym, rozumianym jako możliwość spadku wartości waluty polskiej w stosunku do waluty przeliczeniowej (...) w toku obowiązywania umowy i braku zadośćuczynienia w tym zakresie przez poprzednika prawnego pozwanego obowiązkowi informacyjnemu wynikającemu z dyrektywy 93/13.

Bezskuteczność abuzywna klauzul określających sposób przeliczania salda kredytu i rat kapitałowo – odsetkowych według ustalonego przez pozwanego kursu (...) oznaczałaby wyeliminowanie mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, a także wyeliminowanie ryzyka kursowego (walutowego), zaś kwota zobowiązania byłaby wyrażona w walucie polskiej, przy jednoczesnym pozostawieniu oprocentowania opartego o stawkę bazową LIBOR 3M. Taki skutek prowadziłby do zmiany charakteru przedmiotowej umowy i pozostawałby w sprzeczności z naturą (właściwością) stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.), jakim jest umowa kredytu indeksowanego kursem waluty obcej, stanowiąca wyróżniony w doktrynie i judykaturze podtyp umowy kredytu. Zgodnie z art. 353¹ k.c. strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Eliminacja klauzuli umownej, jako konsekwencja abuzywności nie może przy tym prowadzić do sytuacji, w której następowałaby zmiana prawnego charakteru stosunku obligacyjnego łączącego twórcę wzorca i kontrahenta (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 2015 r., II CSK 768/14, OSNC 2015/11/132).

Sąd tym samym nie podziela stanowiska wyrażonego przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 1 czerwca 2022 r. w sprawie II CSKP 364/22 (przeciwko Bankowi (...) S.A.), który dopuścił możliwość utrzymania umów (...) Banku S. A w mocy.

W realiach niniejszej sprawy przedmiotowe klauzule indeksacyjne określały świadczenia główne stron, a zatem ich usunięcie spowodowało zmianę głównego przedmiotu umowy. Wprawdzie, jak już to wcześniej wskazano, (...) w powołanym wyroku z dnia 3 października 2019 r. - z odwołaniem się do stanowiska wyrażonego w wyrokach z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie K. i K. R., C-26/13 (pkt 80-84) oraz z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie (...) B. i B., C-70/17 i C-179/17 (pkt 64) – stwierdził, że art. 6 ust. 1 Dyrektywy nie stoi na przeszkodzie zastąpieniu nieuczciwego

postanowienia umownego wspomnianym przepisem dyspozytywnym albo przepisem mającym zastosowanie, jednak zastrzegł, że może nastąpić to nie tylko w razie wyrażenia na to zgody przez strony, ale poza tym możliwość ta jest ograniczona do przypadków, w których usunięcie nieuczciwego postanowienia umownego, wbrew woli konsumenta, zobowiązywałoby sąd do unieważnienia umowy jako całości, narażając go tym samym na szczególnie szkodliwe skutki.

Powodowie, świadomi ewentualnych skutków unieważnienia umowy, konsekwentnie podtrzymywali swoje stanowisko w tym zakresie. Unieważnienie umowy nie jest dla powodów niekorzystne. Pozostawienie umowy w mocy, powodowałoby, że powodowie w dalszym ciągu byłiby narażeni na niczym nieograniczone ryzyko kursowe.

W rezultacie, skoro przedmiotowe klauzule umowne są abuzywne, a utrzymanie w mocy umowy bez zawartych w niej nieuczciwych warunków nie jest możliwe, spełnione zostały pozytywne przesłanki ustalenia nieważności przedmiotowej umowy jako konsekwencji bezskuteczności abuzywnej wyżej opisanych klauzul umownych, przy wystąpieniu przesłanki negatywnej – braku niekorzystnego skutku stwierdzenia nieważności umowy dla kredytobiorcy w oparciu o art. 189 k.p.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. (por: wyrok i uzasadnienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 6.12.2021 r. sygn. akt V A Ca 573/21 i przywołane w nim orzecznictwo), o czym orzeczono w punkcie 2 sentencji wyroku.

Wobec stwierdzenia, że zawarta przez strony umowa zawierała zapisy wywołujące skutek jej nieważności, uiszczone przez powodów raty stanowiły nienależne świadczenia w rozumieniu art. 410 k.c. W świetle § 2 tego przepisu świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia. Zgodnie zaś z art. 405 k.c. kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Przepis ten ma zgodnie z art. 410 § 1 k.c. zastosowanie do świadczenia nienależnego. W przedmiotowej sprawie powodowie domagali się zwrotu sumy uiszczonych przez siebie rat w wysokości 248.302,01 złotych.

Nienależne świadczenie jest szczególnym przypadkiem bezpodstawnego wzbogacenia, gdzie wzbogacenie uzyskiwane jest na drodze świadczenia zubożonego. Przesłanki bezpodstawnego wzbogacenia w przypadku nienależnego świadczenia należy rozumieć specyficznie. Sam fakt spełnienia nienależnego świadczenia uzasadnia roszczenie kondykcyjne. W takim też przypadku nie zachodzi potrzeba badania, czy i w jakim zakresie spełnione świadczenie wzbogaciło osobę, na rzecz której świadczenie zostało spełnione (*accipiensa*), jak również, czy majątek spełniającego świadczenie (*solvensa*) uległ zmniejszeniu. Uzyskanie nienależnego świadczenia wypełnia bowiem przesłankę powstania wzbogacenia, a spełnienie tego świadczenia przesłankę zubożenia (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 listopada 2011 roku, sygn. akt I CSK 66/11 i z dnia 26 listopada 2016 roku, sygn. akt I CSK 798/15, Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 12 lutego 2018 roku, sygn. akt VII AGa 68/18). Ponadto, na istnienie dwóch odrębnych roszczeń kondykcyjnych w przypadku stwierdzenia nieważności umowy po jej wykonaniu wskazują inne rozwiązania przewidziane przez ustawodawcę w przepisach kodeksu cywilnego, w szczególności art. 496 k.c. regulujący tzw. prawo zatrzymania, który na podstawie art. 497 k.c. stosuje się do nieważnych czynności prawnych. Przepis ten mówi o obowiązku zwrotu dwóch odrębnych, niezależnych świadczeń. Ponadto tzw. teoria salda jest nie do pogodzenia z treścią art. 407 k.c., zgodnie z którym jeżeli ten, kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, rozporządził korzyścią na rzecz osoby trzeciej bezpłatnie, obowiązek wydania korzyści przechodzi na tę osobę trzecią. W sytuacji opisanej w tym przepisie podmioty wzbogacone nienależnym świadczeniem są różne, a zatem brak jest podstaw do dokonywania jakichkolwiek potrąceń. Do oddalenia powództwa w niniejszej sprawie konieczne byłoby podniesienie przez pozwanego zarzutu potrącenia oraz złożenie materialnoprawnego oświadczenia o potrąceniu przed procesem lub w jego toku.

Mając na względzie powyższe rozważania oraz fakt, że w czasie wykonywania umowy strony pozostawały we wspólności majątkowej małżeńskiej Sąd w punkcie 1 sentencji wyroku zasądził łącznie na rzecz powodów A. R. i B. R. żadaną pozwem kwotę.

Należy podkreślić, iż roszczenie powodów nie jest przedawnione z uwagi na zastrzeżoną dla kredytobiorcy - konsumenta możliwość podjęcia ostatecznej decyzji co do sanowania niedozwolonej klauzuli umownej (i uniknięcia w ten sposób skutków nieważności umowy) albo powołania się na całkowitą nieważność umowy także wtedy, gdy mogłaby zostać utrzymana w mocy przez zastąpienie klauzuli niedozwolonej stosownym przepisem należy uznać, że termin przedawnienia roszczenia o zwrot nienależnie spełnionego świadczenia może rozpocząć bieg dopiero po podjęciu przez kredytobiorcę - konsumenta wiążącej (świadomej, wyraźnej i swobodnej) decyzji w tym zakresie. Dopiero bowiem wtedy można przyjąć, że brak podstawy prawnej świadczenia stał się definitywny, a strony mogą zażądać skutecznie zwrotu nienależnego świadczenia (art. 120 par. 1 zd. 1 k.c.) - (por. uchwała SN z 16.02.2021 r., III CZP 11/20, lex 3120579, uchwała SN 7 sędziów z 7.05.21r., III CZP 6/21, lex nr 3170921).

W związku z powyższym odsetki zasądzono od dnia 20 września 2022 r. to jest od momentu, w którym powodowie, pouczeni przez Sąd o konsekwencjach uznania umowy za nieważną, potwierdzili żądania zgłoszone w pozwie. W pozostałym zakresie roszczenie odsetkowe powodów zostało oddalone (punkt 3 wyroku).

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. w konsekwencji uwzględnienia roszczenia majątkowego powodów w zdecydowanym zakresie. Sąd uznał, że nie ma podstaw do zasądzenia na rzecz pozwanego kosztów postępowania, gdyż powodowie ulegli tylko co do roszczenia odsetkowego, wobec tego Sąd zasądził na rzecz powodów poniesione koszty procesu w postaci opłaty sądowej w kwocie 1.000 zł, opłaty skarbowej w kwocie 34 zł oraz kosztów zastępstwa procesowego kwocie 10.800 zł. Wynagrodzenie pełnomocnika ustalone zostało zgodnie z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. poz. 1800 z późn. zm.).

Sędzia Małgorzata Pilarczyk